

tem ratione ex modo concipiendi nostro eodem modo, quo relationes ut supra explicatum est, et ex sequentibus amplius constabit.

CAPUT III.

QUOMODO PROPRIETATES CONSTITUANT DIVINAS PERSONAS IN SUO ESSE PERSONALI.

1. *Opinio Gregorii.*—Gregorius, in 1, d. 26 et 27, sicut negavit proprietates in abstracto, ita negat, personas divinas illis constitui, et consequenter tollit omnino constitutionem. Fundamentum est, quia in re omnino simplici non est constitutio, sed solum se tota est et se ipsa etiam ab aliis distinguitur: personæ autem divinæ sunt omnino simplices: ergo. Et confirmatur, quia paternitas non constituitur aliquo alio, alias procederetur in infinitum: ergo se ipsa est talis et per se ipsam distinguitur a Filio, vel Filiatione, quod totum habet propter suam simplicitatem: tam simplex autem est Pater, sicut Paternitas, ergo idem de Patre dicendum est.

2. *Refellitur.*—*Personas constitui proprietatibus.*—Fortasse Gregorius in solo modo loquendi erravit, non tamen sine temeritate in re tam gravi a communi modo loquendi sanctorum et theologorum discrepavit. Duo ergo tanquam certam nobis constituenda sunt. Primum est, divinas personas vere constitui in suo esse personali. Secundum est, hanc constitutionem fieri per uniuscujusque proprietatem positivam, tanquam per formam determinantem personam ad tale esse, seu subsistere incommunicabile. Utrumque docent theologo statim referendi et sumitur ex Sophronio in epistola sæpe citata ubi dicit: *Personas figurari suis proprietatibus.* Nam per illud verbum *figurari* modo nobis accommodato declaravit determinationem et constitutionem. Sicut etiam Joannes Theologus, in sessione 19, Concilii Florentini dixit: *Personam constare essentia et proprietate*, similes locutiones inveniuntur in Damasceno, lib. 1, cap. 8, et sequentibus, et in aliis Patribus, quos referam.

3. *Ratio assertionis.*—Ratio vero utriusque propositionis est clara ex dictis. Nam primo in Trinitate sunt proprietates, quæ a nobis in abstracto concipiuntur, ut supra ostensum est, sed forma, quæ in abstracto sumitur constituit concretum, in quo est et quod ab illa denominatur: ergo. Præterea, unaquæque res constituitur in suo esse particulari et proprio, per formam sibi propriam: sed hoc modo compa-

rantur proprietates ad personas, et ideo Tertullianus et Basilius locis citatis, cap. 1, illas vocant *formas personarum*: ergo. Denique, communi modo ita loquimur, Deum Deitate constitui et esse sapientem sapientia, non obstante simplicitate, ergo similiter in præsentia.

4. *Qualis sit resolutio.*—*Prima opinio.*—Ut autem constitutionem hanc amplius declarem et fundamento Gregorii satisfaciamus, inquirere necesse est, qualis sit hæc constitutio, rei videlicet, an rationis. Discipuli enim D. Thomæ convicti argumento Gregorii, dicunt esse constitutionem rationis, non realem. Ita Cajetanus, quæst. 40, art. 2, et ibi Torres et alii, Ferrariensis, in 4, contra Gentes, c. 26. Et citant nonnulla loca D. Thomæ in dicta quæst. 40, articulo primo, ad secundum, et art. 2, ad 1, et in 1, dist. 26, quæst. 2, art. 1. In quibus locis nihil fere invenio, unde hoc colligi possit, sed solum indicat, constitutionem hanc esse sine compositione, vel distinctione in re inter constituens et constitutum, quod verum est. Hinc vero sumitur fundamentum hujus sententiæ, quia non potest esse constitutio realis sine distinctione reali, seu ex natura rei. Quod probatur primo ex ratione Gregorii, quia nihil constituit realiter seipsum: Secundo, quia forma constituens est actus constituti, ergo ut realiter constituat, debet esset actus realis, sed non potest esse actus realis sine distinctione in re, quia actus realis dicitur habitudinem ad id, cujus est actus: ergo. Tertio, quia constitutio hominis ex animali et rationali non est realis, sed rationis, solum quia extrema non distinguuntur in re, quamvis utrumque eorum aliquid reale sit: ergo similiter. Denique, ipsum nomen constitutionis indicat conjunctionem, vel adunationem plurium in unum, ergo si illa non sunt plura re, sed ratione tantum, non potest esse constitutio rei, sed rationis.

5. *Argumenta contra primam opinionem.*—Hæc vero sententia nonnullas patitur difficultates. Prima est, quia constitutio rationis non est constitutio, nisi facta et cogitata, sicut ens rationis non est ens, nisi fictum, ergo propter illam solam non debuissent Patres et fere omnes theologo antiqui adeo esse solliciti de hac constitutione, et illam simpliciter asserere et constanter defendere; imo nihil aliud videtur, Gregorius voluisse. Cur enim negaret posse non cogitare, aut fingere modum constitutionis: Secundo, sicut Patres dicunt, personas constitui proprietatibus, ita et frequentius distingui proprietatibus: non distinguuntur

autem ratione, sed re ipsa, ergo et constituuntur. Dicit fortasse aliquis, licet distinctio personarum sit realis, tamen quod illa attribuitur proprietati potius, quam personæ ipsi secundum se, est per rationem tantum: quia non aliter proprietas distinguitur a persona: Sed hoc non recte videtur dici, quia in re ipsa personæ non distinguuntur se ipsis primo, quia in re habent essentiam communem et non proprietates, ergo in re ipsa distinctio est proprietates. Tertio hoc declaro accommodato exemplo, Pater enim generat Filium per intellectum et non per voluntatem, quod non est per rationem, sed in re ipsa, et tamen intellectus et voluntas Patris non distinguuntur actu in re, sed ratione tantum, ergo simili modo, quamvis paternitas et essentia non re, sed ratione distinguantur, nihilominus in re ipsa verum esse potest, Patrem constitui et distingui Paternitate et non essentia: ergo est talis constitutio in re ipsa. Quarto denique, quia si constitutio est ens rationis, constitutum est ens rationis: quis autem dicat personam divinam, ut constitutam sua proprietate, esse ens rationis?

6. *Secunda opinio refellitur.*—Propter hæc alii censent, constitutionem hanc et esse et appellandam esse realem. Hæc vero sententia duobus modis, et affirmari et defendi potest. Prior est, juxta opinionem Durandi et aliorum dicentium essentiam et relationes actualiter et ex natura rei distingui, inde enim optima ratio sequitur, personam divinam re ipsa coalescere ex relatione et essentia inter se unitis. At enim, ut supra argumentabar, ex illa sententia, non solum sequitur realis constitutio, sed etiam compositio, et ideo hæc opinio ex tali fundamento defendi non potest.

7. *Tertia opinio.*—Alius ergo modus, qui etiam non displicet aliquibus interpretibus D. Thomæ, est, ut dicamus, ad constitutionem concurrunt: sed satis esse quod in re ipsa vere sit aliqua entitas communis et aliqua propria, cum distinctione virtuali inter commune et proprium. Nam hoc satis est, ut illa persona, habeat suum esse personale et incommunicabile ex eo, quod est sibi proprium et non ex eo, quod est sibi commune cum aliis. Et hoc solum significatur nomine constitutionis. Et hoc videntur suadere objectiones factæ et illa præcipue, quod hæc distinctio virtualis sufficit ad multa alia, quæ realiter conveniunt ipsis personis: sicut enim Pater realiter communicat Filio suam naturam et non communicat paternitatem: ergo etiam in re ipsa po-

test Paternitate constitui et distingui et non natura.

8. *Objectio.*—*Responsio.*—Dices, hinc solum haberi, qualis est distinctio inter proprietatem et naturam, talem esse constitutionem, quia hæc servant proportionem, ut argumenta primæ sententiæ probare videntur, sicut ergo est distinctio tantum virtualis, erit etiam in re tantum virtualis constitutio, quæ solum est fundamentum constitutionis actualis, ipsa ergo actualis constitutio erit per rationem tantum, sicut actualis distinctio est per rationem tantum. Responderi tamen potest negando majorem, quia cum distinctione virtuali potest esse constitutio formalis. Nam de ratione constitutionis non est propria unio, sed salvari potest cum vera unitate inter constituentia, dummodo respectu constituti ita se habeant, ut ex formalitate unius habeat proprium esse, ex formalitate autem alterius solum commune: Hoc autem ita est in divina persona; nam in illa simplicissima entitate et est formalitas relativa et ab hac habet illa persona suum esse proprium et ab illa tantum esse commune: et ideo secundum relativam formalitatem distinguitur, non secundum absolutam. Hoc satis est ad constitutionem realem.

9. *Resolutio.*—In hac re mihi aliquando simpliciter placuit modus loquendi hujus ultimæ sententiæ, quia est aptior ad explicandum mysterium et ad intelligendos Patres, et prior opinio solum nititur in rigorosa significatione unius vocis *constitutio*. Nunc vero censeo, vitandam esse quæstionem de nomine et distinguendam vocem illam. Nam si per constitutionem intelligamus aliquem compositionis modum, solum est per rationem, et hoc solum probant fundamenta prioris sententiæ. Si vero intelligamus veram et propriam existentiam talis rei ex vi illius proprietatis, quam nos apprehendimus per modum formæ, sic est in re ipsa, sicut Deus vere est sapiens sapientia sua. Vel aliter (et in idem incidit) possumus hanc discordiam componere distinguendo; quia vel loquimur de hac constitutione quantum ad modum, quo nos illam concipimus, vel quantum ad id, quod per talem constitutionem declarare intendimus. Priori modo verum est, hanc constitutionem esse per rationem, ut priora argumenta probant. Nihilominus tamen, simul verum est, per constitutionem nostro modo sic conceptam significari aliquid, quod vere est in re ipsa, ut probant argumenta posteriora. Unde fit (quod est maxime notandum pro his, quæ disputanda sunt)

ex vi hujus constitutionis convenire divinis personis ratione proprietatum, quidquid convenire solet rei vere, ac realiter constitutæ, ratione formæ, seu proprietatis constituentis, seclusa tantum distinctione actuali in re et quacumque alia simili imperfectione. Nam hoc requiritur, ut vere, ac simpliciter dici possint personæ ita constitui et hoc significant Patres, cum dicunt, personas significari et constare proprietatibus et hoc etiam ratione tam solliciti sunt theologi in declaranda, ac defendenda hac constitutione.

10. *Dubium an persona constet essentia et relatione.* — Ultimo tandem inquireret aliquis, an hæc constitutio possit, vel debeat dici ex essentia et proprietate. Nam aliqui Thomistæ non admittunt hoc genus constitutionis. Quod significant Ferrariensis 4, contra Gentes, cap. 26, et Torres, quæst. 40, art. 2 et 4, et fundari potest, quia relatio intrinsece includit essentiam: ergo se ipsa sola constituit et non cum essentia. Alias, quædam nugatio in illo genere constitutionis includitur, cum essentia bis ad talem constitutionem vocetur: quatenus intrinsece includitur in relatione et iterum quatenus cum relatione dicitur componere personam, nostro modo intelligendi. Unde videtur inferri, juxta hanc sententiam, Paternitatem, verbi gratia, constituere personam Patris, ut formam totius, dando illi tam esse Patris, ut proprietates ejus est, quam esse Dei, ut includit essentiam: unde non aliter constituit, quam per sese subsistendo in sua entitate. Quod significare videtur D. Thomas, quando personas appellat, *ipsas relationes subsistentes*.

11. Ergo vero censeo optime concipi et dici, personam divinam constantem esse ex essentia et relatione, ac subinde ex illis constitui. Hæc opinio est hodie frequentius recepta inter modernos theologos. Et suadetur primo, quia in Concilio Florentino, sessione 19: *Dicitur persona divina, constare essentia et proprietate*. Et licet hoc dictum non sit totius Concilii, sed cujusdam theologi pro Latinis ibi disputantis, tamen multam habet auctoritatem, tum quia ille Joannes magnæ eruditionis ibi ostenditur, tum etiam, quia videtur a cæteris receptum. Deinde etiam hoc insinuant Patres, cum de hac constitutione loquuntur. Ratione confirmatur, quia vix potest intelligi constitutio ex aliquo, ut forma, quin aliquid aliud adjungatur, cum quo fiat constitutio. Quod in præsentibus declaratur, quia hæc constitutio divinæ personæ ex parte proprietatis solum est ad incommunicabiliter subsistendum in divi-

na natura, ergo oportet, ut in ea includatur natura, ut alterum constitutionis extremum. Unde non recte dicitur proprietates, constituere personam, ut forma totius, quia non constituit essentialiter, sed tantum personaliter, eo modo, quo in creaturis intelligimus personalitatem constituere personam: ergo necesse est ut intelligamus cum proprietate convenire divinitatem ad constituendam personam, ex parte naturæ, quia non est persona, nisi sit rationalis naturæ incommunicabilis subsistentia. Est ergo hæc constitutio proportionalis illi, quam in creaturis intelligimus ex natura et suppositalitate.

12. Ad respondendum autem fundamento contrariæ opinionis, aliqui putant esse necessarium, ut dicamus, essentiam non includi in conceptu relationis. Dico tamen, non esse necessarium, ut divina essentia omnino excludatur a relationibus, sed satis esse, ut per conceptum relationis non exprimat, seu non expresse concipiatur. Nam ad concipiendam integram constitutionem necesse est utrumque extremum expresse concipere. Neque etiam committitur nugatio, propter eandem causam, et quia intelligi debet hæc constitutio esse cum perfectissima unitate, atque adeo cum inclusione ejus, quod commune est, in eo, quod est proprium.

CAPUT IV.

UTRUM EÆDEM PROPRIETATES, QUÆ CONSTITUUNT PERSONAS, ILLAS DISTINGUANT.

1. *Prima opinio negans.* — Multi theologi existimant, aliter in hac materia loquendum esse de constitutione, quam de distinctione: nam aliquando proprietates constituens personam non distinguit illam ab omnibus aliis, aliquando vero licet distinguat, non tamen sub eadem ratione. Ita sentiunt Cajetanus et alii, 1 part., quæst. 36, art. 2, Ferrariensis, 4, contra Gentes, cap. 24 et 26. Fundantur præcipue, quia Filiatio constituit secundam personam et non distinguit illam a tertia: quia juxta sententiam D. Thomæ, si Spiritus sanctus non procederet a Filio non distingueretur ab illo, ergo Filiatio non satis distinguit Filium ab Spiritu sancto, sed necessaria est spiratio activa, quæ distinguit, ergo proprietates non semper distinguit personam, quam constituit, ut ab omnibus aliis personis. Filiatio enim est proprietates Filii, et non distinguit illum ab Spiritu sancto, spiratio autem activa,

quæ illum distinguit, non est proprietates, ut supra dixi. Deinde, proprietates Patris constituit personam ejus prius ratione, quam referat, ut infra ostendemus: non distinguit autem, nisi quatenus actus refert, ergo alia est ratio constituendi et distinguendi. Denique, ratione a priori possumus ex mente horum auctorum argumentari: quia relatio, ut relatio, non distinguit, nisi a suo opposito: personæ autem divinæ solum distinguuntur oppositione relativa, ut infra ostendemus: ergo proprietates licet simpliciter constituat, non tamen distinguit, nisi quatenus refert, et consequenter non distinguit ab omnibus, sed tantum a suo opposito.

2. *Secunda opinio affirmans approbatur.* — Nihilominus opposita sententia mihi semper placuit et nunc maxime probatur, quam tenet Scotus, in 1, dist. 7, quæst. 2, et Henricus, quodlib. 5, q. 9, et alii multi. Ad eam vero explicandam et probandam, adverte imprimis, aliud esse loqui de origine distinctionis, aliud de forma, quæ est veluti causa formalis talis distinctionis, verbi gratia, de creatura dici potest distingui a creatore, et quia ab illo processit, et per entitatem suam creatam, tamen illud prius est verum solum per modum viæ, et originis: hoc posterius vero per modum formæ. Idem potest considerari inter Patrem et Filium in humanis, distinguuntur enim realiter per suas entitates, tanquam per causam formalem distinctionis, sicut distinguuntur alii duo homines, quorum unus ab alio non processit: inter Patrem vero, et Filium origo, et via ad illam distinctionem fuit generatio, quæ ratio inter duos alios homines non intercedit. Hæc ergo duo etiam inter divinas personas considerari possunt; in præsentibus vero agimus de forma, quæ est veluti causa formalis hujus distinctionis, non de via, vel origine.

3. Deinde observandum est, in rebus, quæ inter se distinguuntur, aliud esse, considerare denominationem, vel habitudinem, qua una res dicitur actu distincta ab alia: aliud vero esse, considerare formam, vel entitatem, quæ facit rem ita distinguibilem ab alia, ut ex vi illius non possit cum altera identificari. Hic ergo quærimus formam distinguentem hoc posteriori modo: nam illa prior actualis distinctio, vel solum consistit in relatione aliqua reali, aut rationis, vel in denominatione extrinseca, ratione cujus res non denominatur actu distincta, nisi aliud extremum existat: potest autem res habere suam formam, vel entitatem ex se distinguentem illam a qua-

cumque alia, si fuerit, etiamsi actu alia non existat.

4. *Probatio prima veræ opinionis.* — Dicimus ergo, formam, vel proprietatem constituentem personam ex se etiam distinguere illam realiter a quacumque alia. Probatur argumento Scoti, quia in omni re, id quod illam constituit, eam etiam distinguit ab omnibus aliis: ergo idem dicendum est in divinis personis, quia nec sufficiens ratio diversitatis assignari potest, neque aliter intelligi potest plena constitutio. Antecedens probatur primo inductione in omnibus rebus creatis, deinde ratione, quia quod constituit rem in sua entitate, constituit etiam in sua unitate, quia ens et unum idem sunt: res autem ex eo habet unitatem propriam, quod est indistincta in se et distincta a qualibet alia, ergo principium constitutum rei etiam est distinctivum a qualibet alia.

5. *Prima evasio refellitur.* — Ad hanc rationem duas invenio responsiones. Prior est, illud principium sumptum ab Scoto esse verum, ubi constitutio est realis, non vero ubi constitutio est rationis, qualis est in divinis personis. Hæc vero responsio solum est inventa ad fugiendam vim argumenti, non tamen satisfacit. Quia imprimis nulla ratio redditur talis distinctionis, ratio autem Scoti, cum proportionem applicata, eandem vim habet in constitutione rationis. Ut patet in constitutione speciei per suam differentiam, nam per illam distinguitur una species ab omni alia, cum qua habeat genericam convenientiam. Deinde, ratio est eadem, quia etiam in tali constitutione forma constituens dat unitatem. Accedit præterea (quod apud me magis urget) quia (ut supra dicebam) licet hæc constitutio sit rationis quantum ad modum, quo a nobis concipitur, tamen in re illi correspondet aliquid æquivalens reali constitutioni, et ideo, (ut supra etiam dicebam) rei sic constitutæ conveniunt omnia, quæ per realem constitutionem convenire possunt, seclusis imperfectionibus. Quod autem forma constituens etiam distinguit, non involvit imperfectionem, imo spectare videtur ad plenam et perfectam constitutionem, ut magis statim declarabo: ergo illa distinctio non enervat vim rationis. Quod etiam sic explico, nam si Filiatio, verbi gratia, esset ex natura rei actu distincta ab essentia, realiter constitueret personam, et consequenter illam distingueret ab omni alia ut consequenter fatentur, qui ita respondent: sed nunc Filiatio, absque distinctione actuali, non minus

perfecte et complete constituit personam Filii, quam sic esset distincta ab essentia : ergo non minus reddit personam Filii incommunicabilem, quod est de ratione personæ : ergo non minus distinguit illam a quacumque alia.

6. *Altera evasio excluditur.* — Altera responsio magis recepta inter Thomistas est illud principium Scoti esse verum in constituentibus et constitutis absolutis, non vero in relativis, propter rationem in priori sententia insinuatam. Verumtamen neque hoc satisfacit. Primo, quia ratio facta etiam in relativis habet veritatem, nimirum, quod differentia, vel proprietas constituens aliquid in esse entis, constituit etiam in esse unius et consequenter distincti a quolibet. Quod maxime patet in constitutione personæ, quanquam enim persona relativa sit, non solum est de ratione ejus, ut distingatur ab opposito, sed etiam ut distingatur a qualibet alia persona, quia debet esse simpliciter incommunicabilis, alioqui nondum plene est constituta in ratione personæ. Vel ergo proprietas relativa non plene et perfecte constituit personam, vel si plene constituit illam etiam ab omni alia distinguit. Unde Spiritus sanctus, verbi gratia, per suam proprietatem, non solum distinguitur personaliter ab aliis personis divinis, sed etiam ab omnibus personis creatis.

7 Secundo in relationibus creatis constat, non solum distingui per sua constitutiva a rebus absolutis, vel a suis oppositis, sed etiam ab aliis relationibus disparatis. Dicent, hoc esse verum de formali distinctione, non vero de reali, de qua hic agimus. Sed advertendum est, illud principium, in unaquaque reverum esse, juxta proportionem et capacitatem ejus. Unde, si id, quod constituitur, non est propria res, habens suam entitatem, sed solum modus, vel formalitas alterius rei, mirum non est, quod talis constitutio non faciat rem realiter distinctam a qualibet alia : si autem res constituta sit vera res habens propriam entitatem, id, quod illam constituit in tali esse, etiam distinguit realiter illam a qualibet alia. Imo intelligi vix potest, quod una entitas distingatur ab alia, nisi per id, quod formaliter facit illam talem esse entitatem. Relationes ergo creatæ, quæ prædicamentales appellantur, non sunt proprie entitates, sed modi, vel formalitates, et ideo mirum non est, quod realiter non distingantur ab aliis, per sua constitutiva. Ad sumendum autem proportionale argumentum satis est, quod eo modo, quo constituuntur, etiam distingantur.

8. Considerare autem possumus ulterius in creaturis habitudines illas, quas transcendentales vocant et vere etiam reales sunt, et constituere possunt proprias entitates. In illis ergo verum inveniemus illud principium, id est, quod constituit, distinguere etiam realiter a quolibet alio. Ut, verbi gratia, potentia visiva constituitur in specie et entitas talis potentia per habitudinem ad objectum et ex vi illius habet etiam distinctionem realem ab aliis sensibus, quamvis illis non opponatur per talem habitudinem. Rationes itaque divinæ non sunt tantum modi, vel formalitates, sed sunt res substantiales : nam sunt per se subsistentes, ergo proprietates illæ constituentes, etiam si relative sint, simpliciter unamquamque personam distinguunt a qualibet alia.

9. *Quomodo relatio distingatur a suo opposito.* — Adde insuper, etiam si gratis demus, relationem ut sic, solum distinguere realiter a suo opposito, hoc intelligendum esse non tantum de opposito, ut correlativo, sed etiam de opposito, ut termino. Nam (juxta veram Metaphysicam doctrinam, quam supra insinuavi et ad hoc mysterium applicui) illa duo distincta sunt, ut patet in relatione creata, quæ non tendit per se ad correlativum, ut ad terminum, sed ad absolutum. Declaraturque exemplo : nam relatio, verbi gratia, creaturæ ad creatorem ex intrinseca ratione et constitutione sua postulat distinctionem realem a creatore, quia illi in re ipsa opponitur, non tanquam correlativo, quia in creatore non respondet relatio realis opposita : ergo tanquam termino, qui in se quid absolutum est. Ita ergo omnis relatio comparatur ad suum terminum, sive in eo sit relatio opposita, sive non. Sicut igitur, quamvis concedamus proprietates personales tantum distinguere ab illis personis, cum quibus habent oppositionem : nihilominus verum in universum est, proprietatem constituentem personam distinguere illam ab omnibus aliis. Et quoniam de cæteris res est clara, quæ ab adversariis etiam admittitur, in Filiatione explicatur. Nam paternitati opponitur correlativè, processionis autem opponitur tanquam terminus formalis, ad quem Spiritus sanctus refertur. Proccedit enim Spiritus sanctus a Patre et Filio immediate, et ut constitutis paternitate et filiatione, ut infra ostendemus et ideo immediate ad illos refertur tanquam ad principium suum. Ergo ex vi illius oppositionis habent sufficientem rationem distinctionis. Ita ut licet per impossibile intelligeremus in Filio non resultare relationem realem spirationis ac-

tivæ ad Spiritum sanctum, sed esse inter illos relationem non mutam : nihilominus esset inter eos realis distinctio ex vi suarum proprietatum, quatenus Filiationis est quasi ratio terminandi habitudinem processionis ad Filium. Unde in Concilio Toletano 11, sicut Filius dicitur ad Patrem, ita Spiritus sanctus dicitur referri ad Patrem et Filium.

10. Nulla ergo superest ratio, ob quam excipiamus divinas personas ab illo generali et vero principio, quod eadem forma, quæ constituit, distinguit a quolibet alio. Aliunde vero huic sententiæ favent Patres omnes, si attente considerentur testimonia, quæ in cap. 1, adduxi, et quæ afferam in sequenti. Nam indistincte loquuntur de constitutione et distinctione, et utramque tribuunt proprietatibus personalibus. Quod maxime adverti potest in Sophronio et Damasceno. Sunt etiam optima illa verba Concilii Lateranensis, in capite *Firmiter. Hæc sancta Trinitas, secundum substantiam una, et secundum proprietates personales discreta* : ergo solæ proprietates personales sufficienter efficiunt distinctionem.

11. *Ad fundamenta contraria.* — Fundamenta vero contrariæ sententiæ soluta sunt, jam enim ostensum est, quomodo nunc Filius distingatur ab Spiritu sancto per Filiationem, interveniente origine inter illos. An vero sine intervntu ejus etiam Filiationis distingueret, alia quæstio est, infra tractanda. Quod autem addebatur de Paternitate constituente et distinguente sub diversis considerationibus, nullius momenti est. Tum quia fortasse illud necessarium non est, nam sub quacumque ratione intelligatur constituens, intelligi etiam potest sufficiens ad distinguendum. Tum etiam, quia illa duplex consideratio utraque cadit in personalem proprietatem et distinguit in illa diversas rationes formales específicas et positivas, sed solum diversos modos concipiendi nostros, magis, vel minus confusos, quæ omnia ex sequentibus fient manifesta.

CAPUT V.

UTRUM PROPRIETATES CONSTITUENTES ET DISTINGUENTES PERSONAS, ABSOLUTÆ SINT.

1. *Tertia opinio affirmans.* — In hac re fuit opinio Joannis de Ripa, in 1, dist. 26 et 27, qui dixit, personas divinas esse absolutas et habere inter se relationes, non ut illis personaliter constituantur, sed tantum ut referantur. Quam sententiam, ut probabilem voluit

defendere Scotus in illa distinct. 26, quæst. 1, § *Tertia opinio*. Fatentur autem illi auctores, has proprietates absolutas non multiplicari in divinis personis nisi media origine, et ita declarant Patres dicentes, personas distingui per origines. Quod autem iidem Patres dicunt, distingui relationibus, intelligendum erit juxta hanc sententiam, vel a posteriori et quoad nos, quia per relationes intelligimus distinctionem, vel certe intelligendum erit potentialiter, ut sic dicam, id est, distingui, quatenus ad invicem referibiles sunt.

2. *Fundamentum.* — Fundamentum hujus sententiæ potissime sumptum est ex modo concipiendi nostro. Nam relationes divinas concipimus instar relationum creaturarum : in creaturis autem nunquam relatio primo, et per se causat distinctionem extremorum, inter quæ versatur, sed supponit illam, et in unoquoque extremo supponit etiam fundamentum, et aliquid, quod referri possit ad aliud : et ideo semper tale etiam fundamentum, vel subiectum in uno extremo absolutum est, et in altero etiam terminus est absolutus. Quæ omnia maxime reperiuntur in relationibus originum creaturarum, ut inter Patrem, et Filium humanos facile considerare licet. Ergo ad eundem modum se habent relationes divinæ : sunt enim vere, et proprie relationes, ergo habent omnia pertinentia ad rationem relationis, ut sic. Hujusmodi autem sunt omnia, quæ numeravi, conveniunt enim relationi, non ex eo, quod creata est, sed ex eo præcise, quod totum suum esse est, ad aliud se habere : inde enim habet, ut necessario supponat aliquid quod referat, atque adeo quod ex positione illorum resultet.

3. Atque hæc ratio applicata ad Patrem solet ingerere maximam difficultatem, nam Pater prius secundum rationem generat, quam referatur ad Filium ; refertur enim, quia generat. Rursus, ut generet, supponitur quod sit persona : nam esse est prius, quam producere : ergo illa persona ut sic necessario debet esse absoluta. Ex parte vero Filii (et idem est de Spiritu sancto) non ita urget difficultas : tamen applicari potest ex alio principio, quod ad relationem non est per se motus, et ita non est per se productio : ergo generatio Filii primo intelligitur terminari ad illam personam, ut in se absolute constitutam, deinde vero resultare relationem Filii.

4. Alias rationes addit Scotus, quæ mihi videntur esse minoris momenti, ut quod relatio, verbi gratia, Paternitas ex vi sui con-